

Taalnormen en taalvariatie in het onderwijs

Discussiemiddag, Antwerpen, 10 juni 2015

[georganiseerd door de Nederlandse Taalunie]

Peter Debrabandere

Hoofdredacteur Neerlandia

Docent Katholieke Hogeschool VIVES

[peter.debrabandere@scarlet.be]

19e eeuw – felle discussie over wat de cultuurtaal van Vlaanderen moet worden

integrationisten

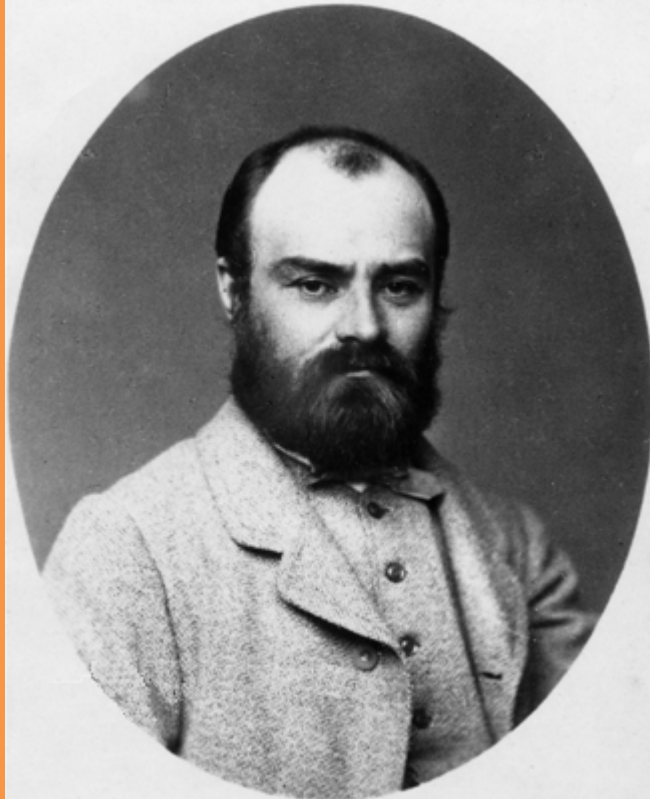
particularisten

Nederlands
(de taal van Nederland)

Vlaams
(een eigen Vlaamse taal)

De integrationisten winnen de strijd.

“Laat ons bij Holland in de leer gaan!”

uitgesproken op het 21e taal- en letterkundig congres in Gent in 1891 door

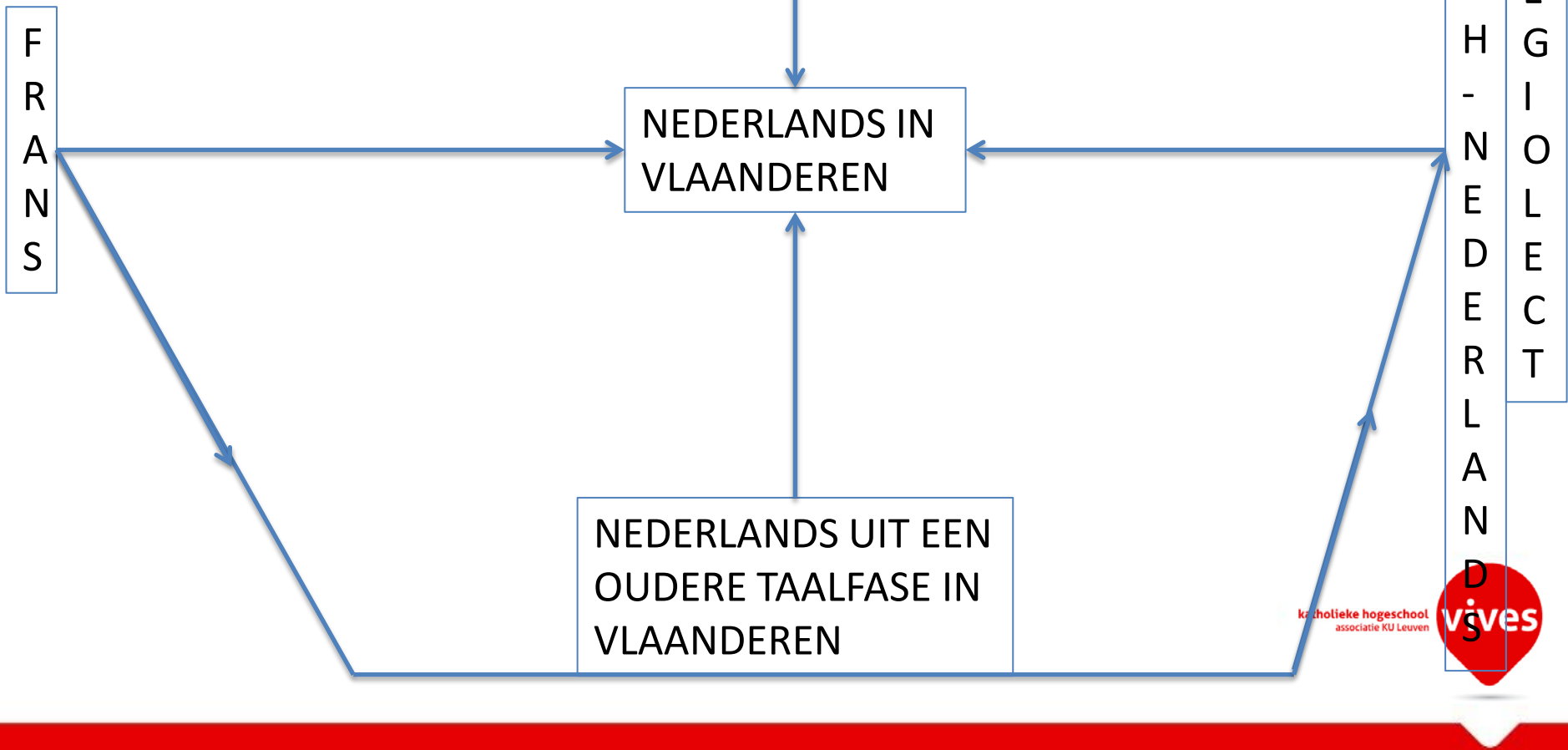
Julius Vuylsteke (1836-1903)

De integrationisten winnen de strijd ...

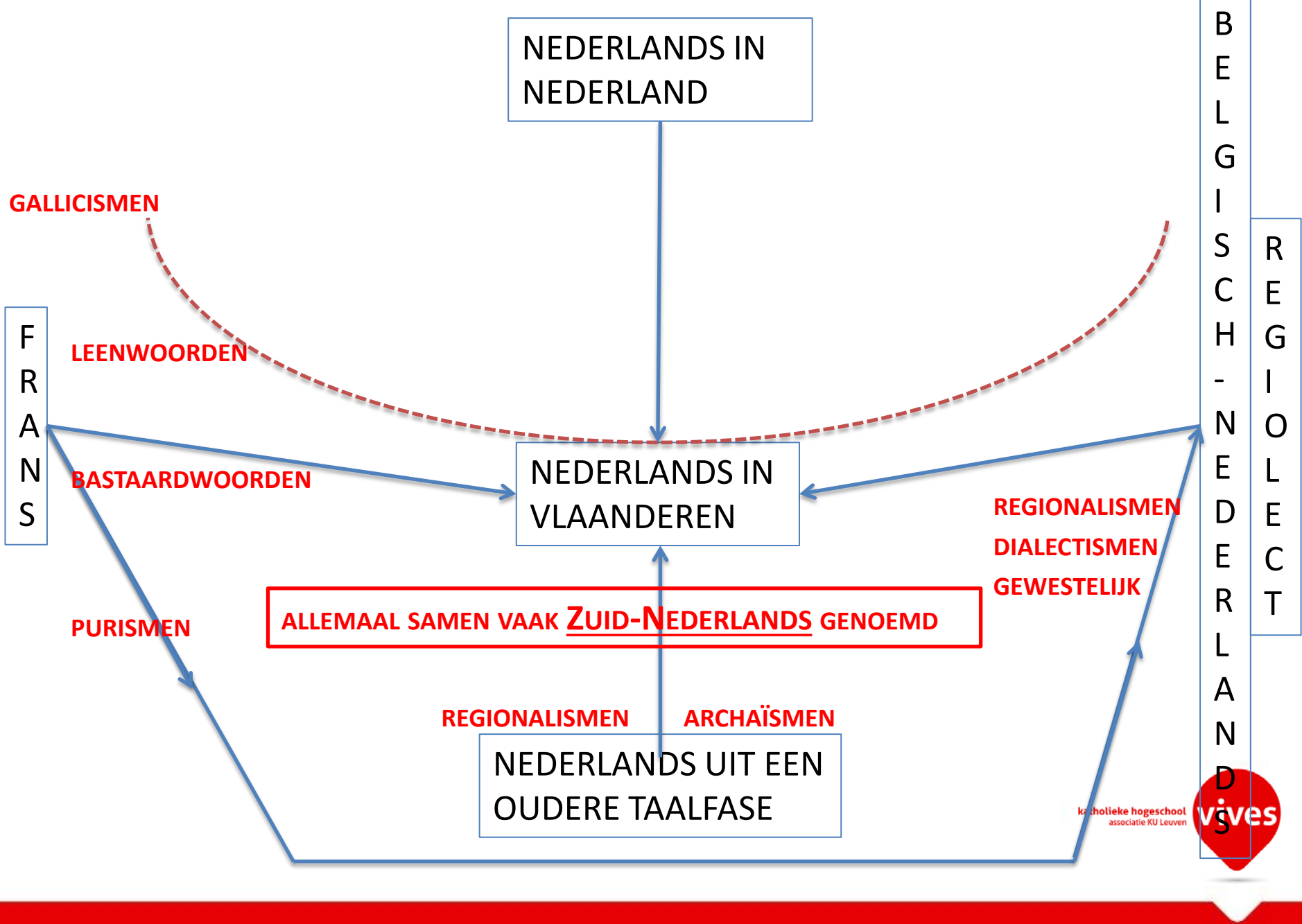
... en dus wordt een hele machinerie uitgebouwd om het Nederlands van Nederland naar Vlaanderen te halen:

- Dat Nederlands wordt in allerlei boeken door leraren en hoogleraren voor Vlamingen beschreven en voorgeschreven.
- Aangezien Vlaamse intellectuelen in hun pogingen om Nederlands te spreken en te schrijven, voortdurend onbewust on-Nederlandse elementen in hun taal opnamen, moest die taal van die on-Nederlandse elementen gezuiverd worden.

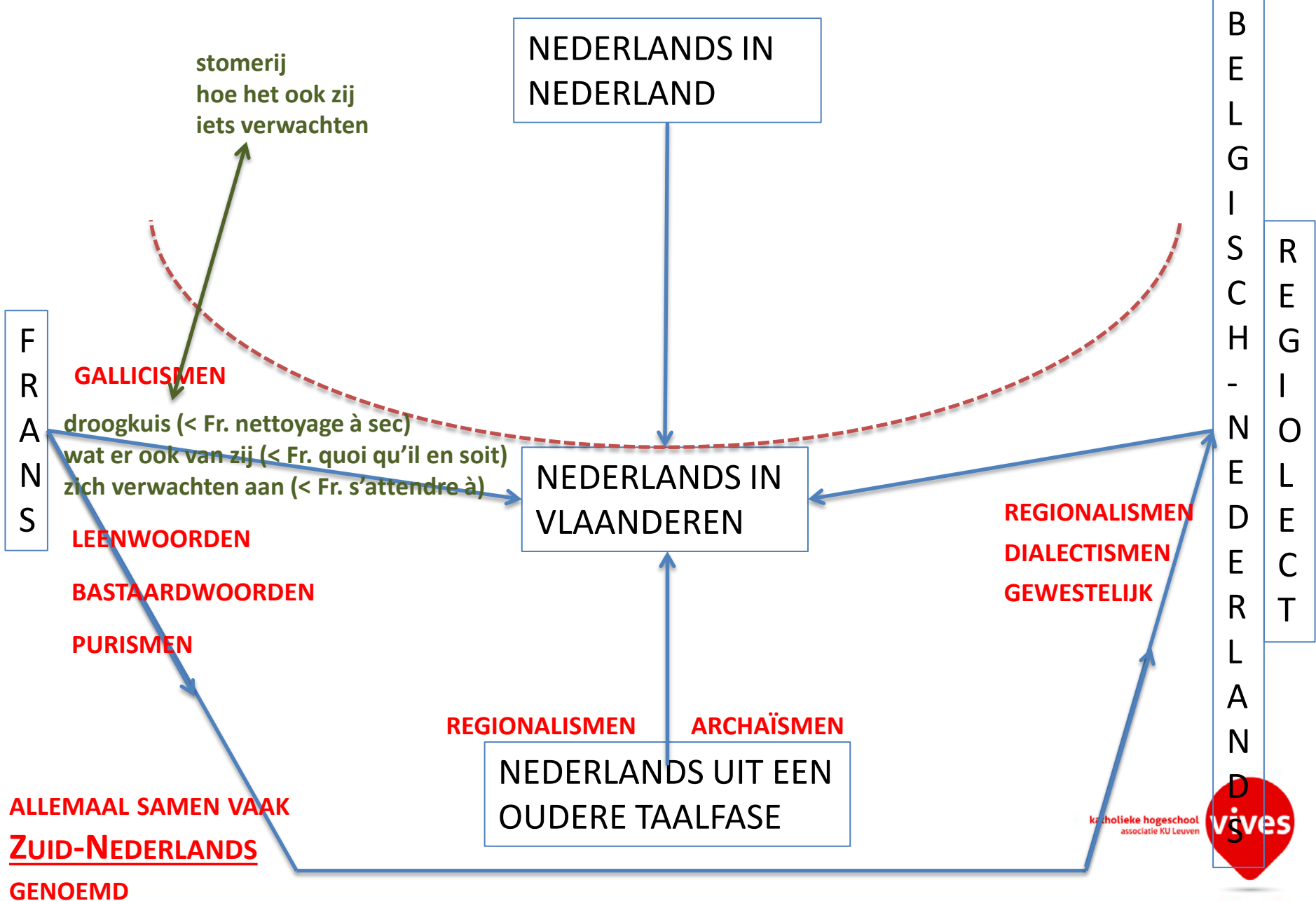
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

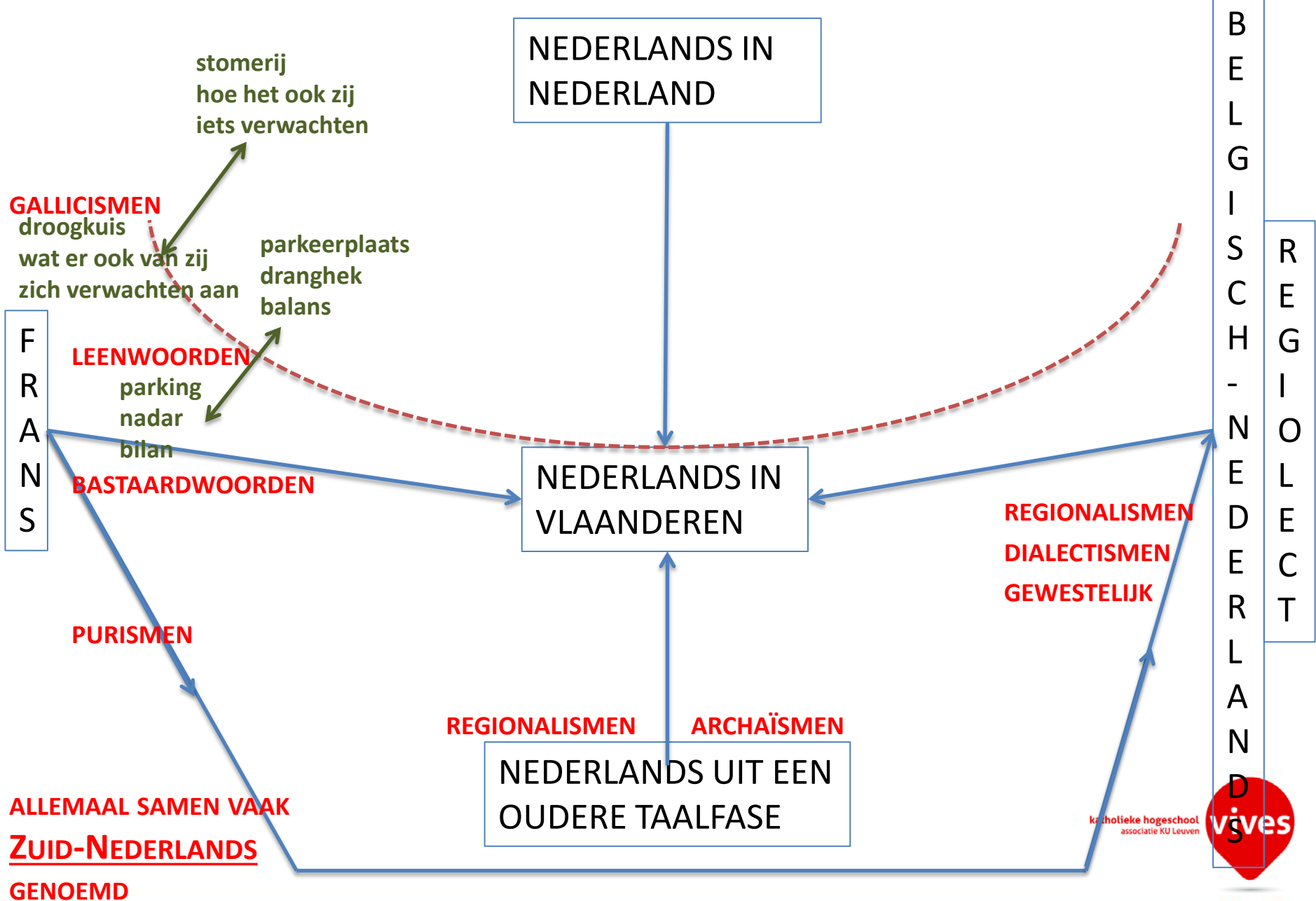
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

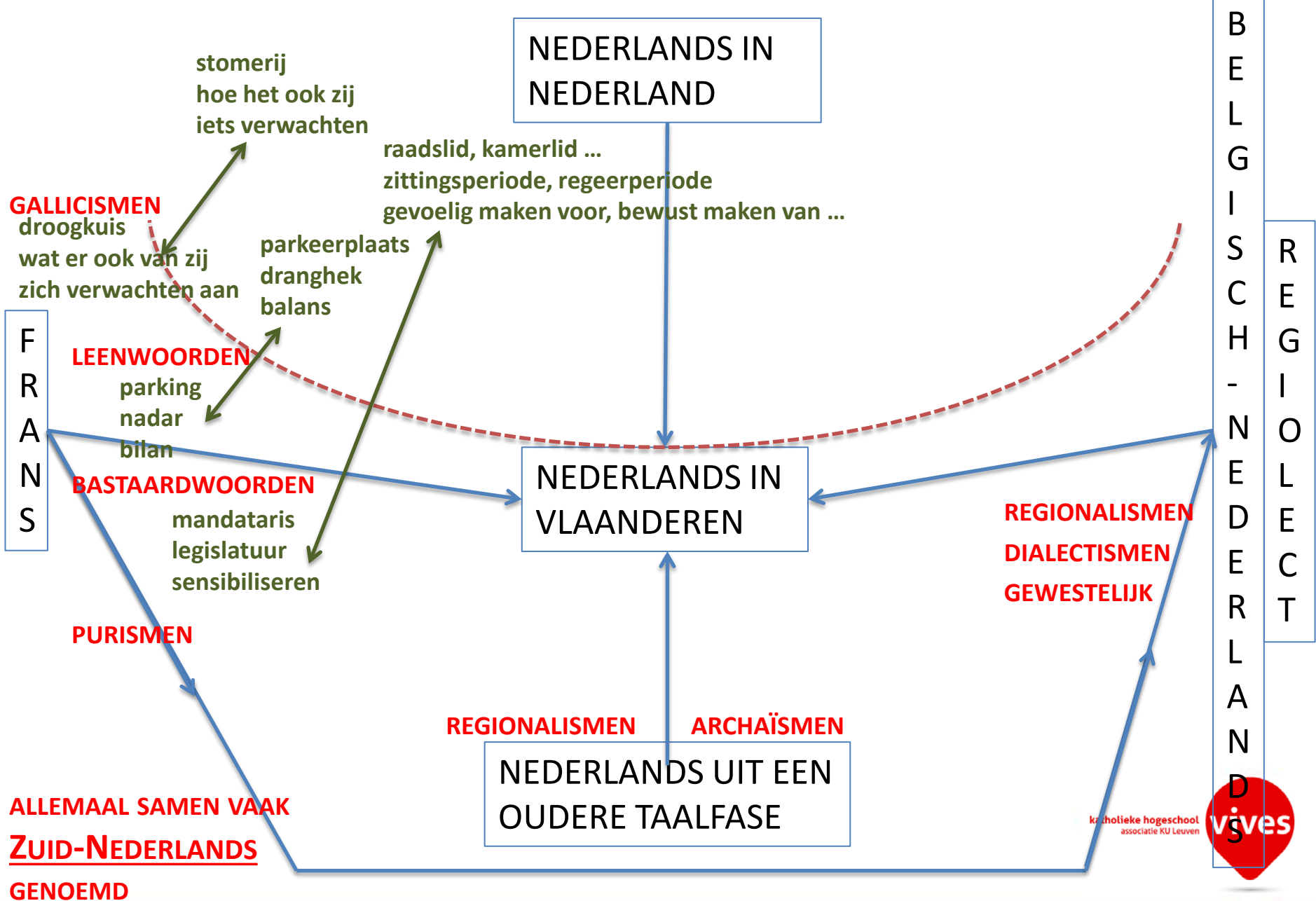
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

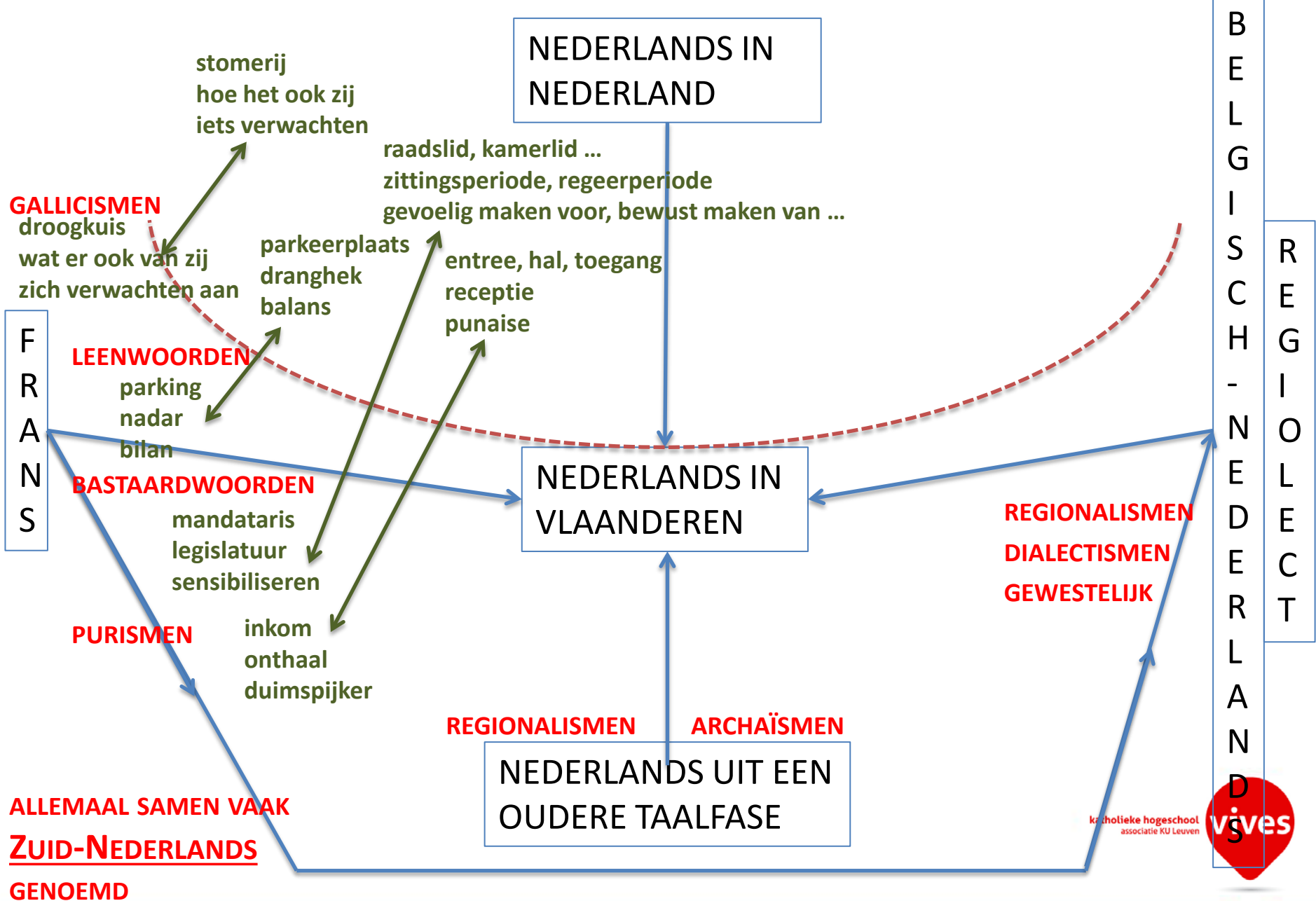
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

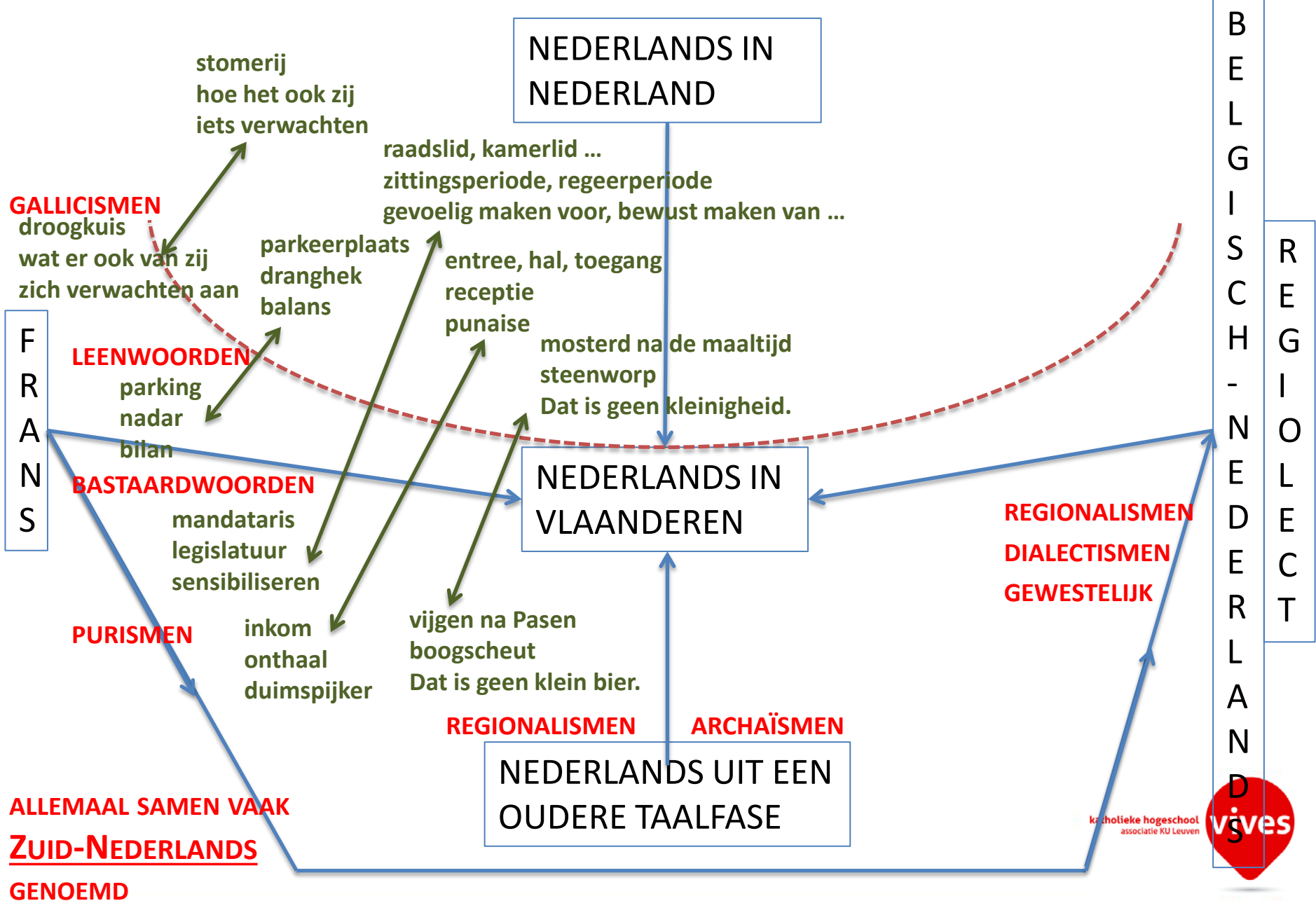
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

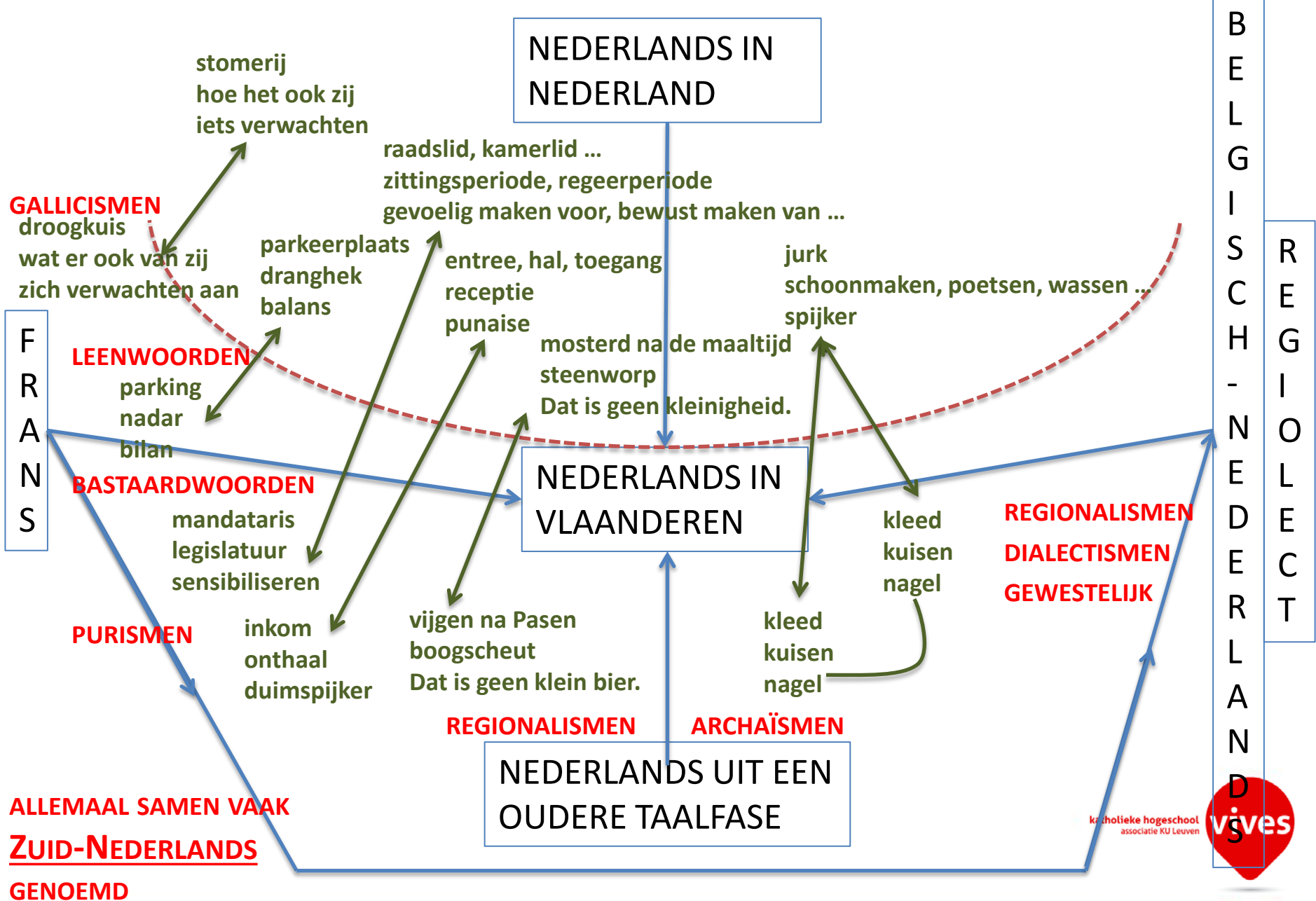
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

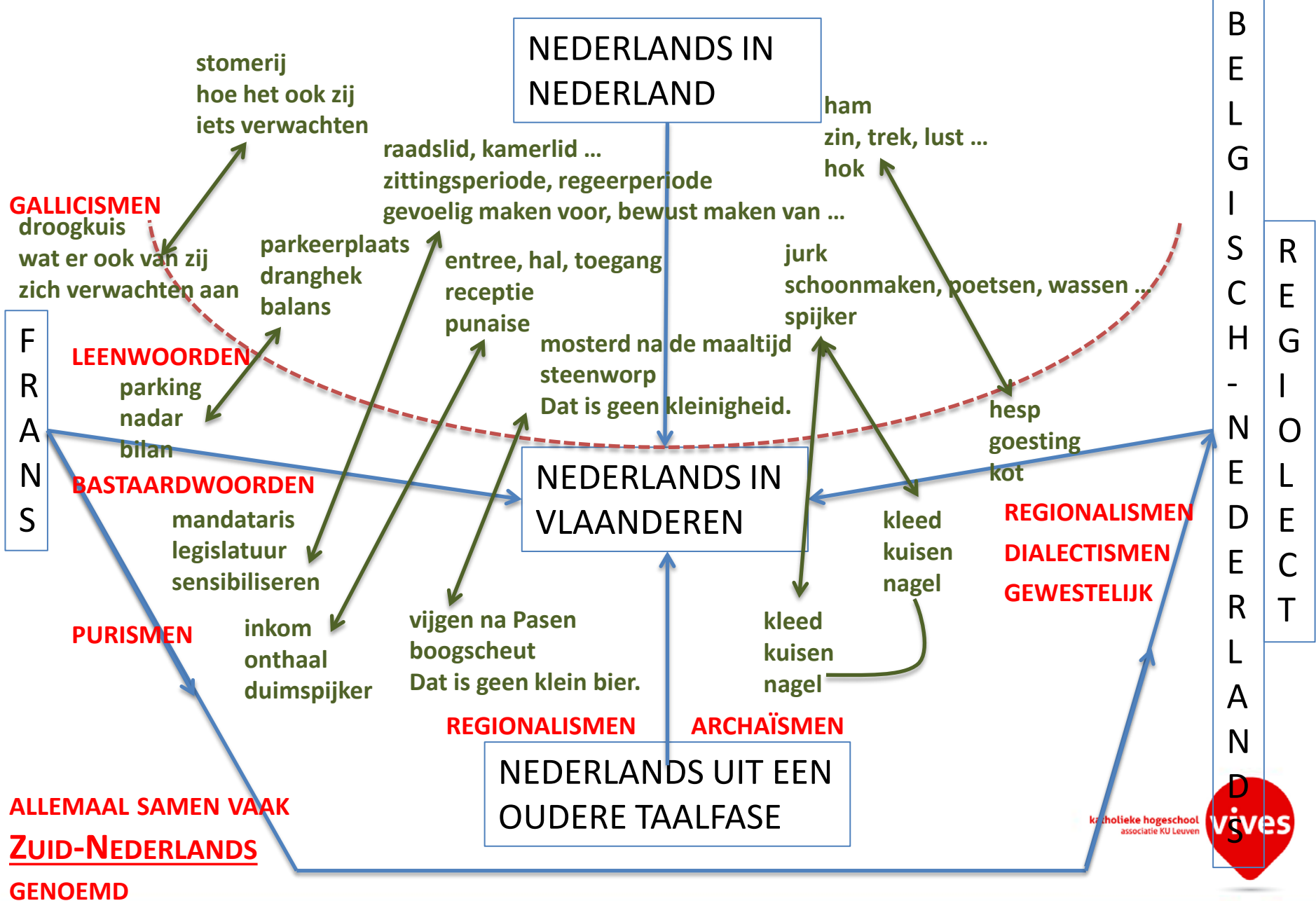
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

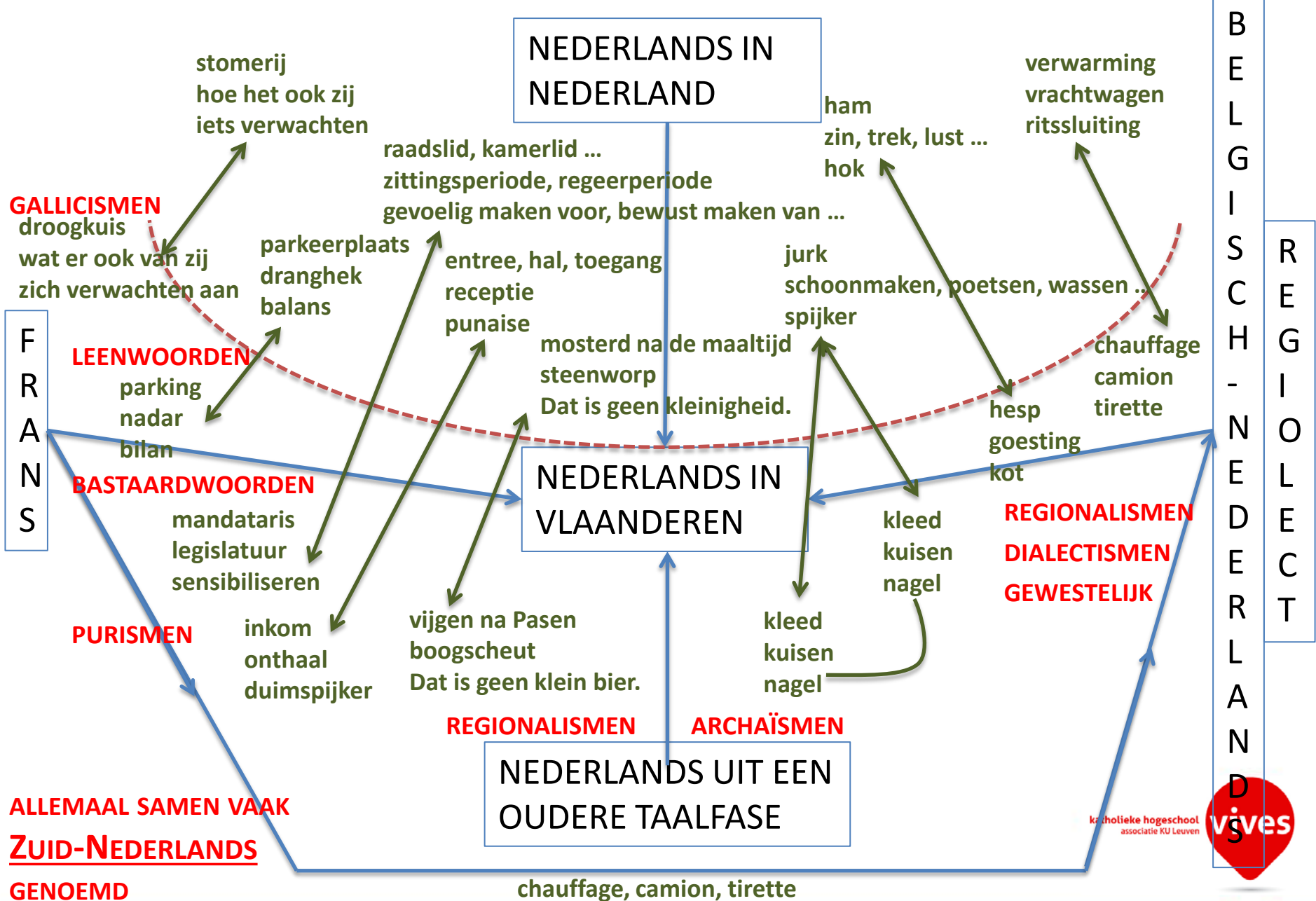
LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

LEXICALE TAALELEMENTEN DIE AFWIJKEN VAN HET NEDERLANDS UIT NEDERLAND

Die categorisering in **gallicismen**, **ontleningen** (leenwoorden en bastaardwoorden), **purismen**, **archaïsmen** en **gewestelijke woorden** (dialectismen, regionalismen) werd de verantwoording zelf van de afwijzing.

Categorisering volgens bron en herkomst van de woordenschat

Fragment uit: Peeters, C.H. (1930). *Nederlandsche taalgids: Woordenboek van Belgicismen*. Antwerpen: De Sikkel.

Gall. *Et voulez-vous que je m'empêche de rire*, DE REUL, 118.

Znd. navolging v. Fr. *table des matières*.

In de Znd. schrijft. vindt men alg. *inhuldigen* en de afl. *inhuldiging* ten onrechte met betrekking tot zaken gebruikt; dit is een stuitend gall., *inaugurer*, *inauguration*, in deze opvatting beteekenende: iets op plechtige wijze in gebruik nemen of aan zijn bestemming overgeven.

In het Ndl. wordt *inhuldigen*, *inhuldiging* alleen van personen gezegd, nl. van nieuwe wereldlijke of geestelijke overheidspersonen, om te bedoelelen: ze plechtig erkennen, ze feestelijk ontvangen, b. v. *een vorst*, *een burgemeester inhuldigen* (of *inhalen*), *de inhuldiging* (of *inhaling*) *van een pastoor*.

Schier alg. in Z.-N., naar Fr. *entrée du village*.

Naar Fr. *Il rentre ordinairement de bonne heure*.

Alg. in Z.-N.; Mnl. *incom(me)gelt*.

Alg. in Z.-N.; vgl. Fr. *prix d'entrée*, *carte d'entrée*.

Gewone Znd. vorm, zonder verbindings-*s*.

Alle taalzorgliteratuur (naslagwerken, tijdschriften, schoolboeken, taaladvieswebsites ...) blijft zich tot begin 21e eeuw, maar vanaf de jaren tachtig steeds minder fanatiek, expliciet of impliciet baseren op de **bron en herkomst** van de woordenschat om te oordelen over de aanvaardbaarheid van een woord in de Nederlandse standaardtaal.

verwachten (zich - aan) *

Leenvertaling uit het Frans. Algemeen Nederlands is: iets verwachten, zonder voorzetsel.

- Niet: *Aan dat antwoord had ik me verwacht.
Wel: Dat antwoord had ik verwacht.
- Niet: *Ze hadden zich aan een warmer onthaal verwacht.
Wel: Ze hadden een warmer onthaal verwacht.

Vaak is *rekenen op* bruikbaar.

- Als je dat zegt, kun je rekenen op een opmerking van de taaladviseur.

Zie ook:

[Zich verwachten aan \(Taaladvies.net\)](http://Taaladvies.net)

* (Belgisch-Nederlands, niet algemeen) *zich verwachten aan -*

leenvertaling van Frans s'attendre à
(iem., iets) verwachten

Boven: Van Dale online

Links: VRT Taalnet

De aanduiding *leenvertaling uit het Frans* heeft het label *gallicisme* vervangen, omdat dat laatste stigmatiserend en dus niet objectief genoeg was. Maar het komt natuurlijk op hetzelfde neer. De informatie dient indirect om de afwijzing als standaardtaal te verantwoorden.

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

Die werkwijze was in elk geval **logisch en consequent**.

- Vlaanderen had geen eigen cultuurtaal.
- Vlaanderen koos voor het Nederlands en besloot die taal uit Nederland in Vlaanderen te importeren.
- Dat Nederlands was geen compleet vreemde taal, want de culturele elite in Vlaanderen sprak wel een soort van algemeen 'Vlaams', dat natuurlijk met het Nederlands verwant was.
- Dat algemene 'Vlaams' werd als uitgangspunt genomen, opgetild in de richting van het Nederlands en gezuiverd van alle elementen die van dat Nederlands afweken.

Die werkwijze heeft resultaten opgeleverd.

- Het Nederlands in Vlaanderen is in de loop van meerdere decennia voldoende **opgeschoven naar het Nederlands van Nederland** om nu ook Nederlands te kunnen heten.
- Het Nederlands in Vlaanderen is **niet helemaal hetzelfde Nederlands** geworden als het Nederlands van Nederland.

[Uit: De Standaard, 09-06-2015]

Een **vrachtwagen** die tientallen schoolkinderen vervoerde, is zondagavond in Peru in een afgrond terechtgekomen. Bij het **ongeluk** kwamen 17 mensen om het leven, 47 anderen **raakten gewond**, zo meldt het nieuwsagentschap Andina maandag.

De meeste slachtoffers zijn schoolkinderen, van negen tot vijftien jaar oud. De kinderen bevonden zich samen met hun ouders en **leraars** in de laadruimte van de truck.

Nieuwe voorstellen

Tot in jaren 90: regelmatig nieuwe voorstellen voor andere categorisering in woordenboeken, o.a.:

- Willemyns, R. (1986). Regionalismen in het Nederlands. In: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, pp. 108-131.
- Taeldeman, J. (1992). Welk Nederlands voor Vlamingen? In: *Nederlands van Nu*, 40 (2), pp. 33-52.
- Hagen, A.M. (1995). Gemarkeerdheid van de Belgisch-Nederlandse woordenschat. In: *Taal en Tongval*, 47 (2), pp. 133-148.

Nieuwe voorstellen

Willemyns (1986):

- Officiële Belgische terminologie (licentiaat, schepen)
- Archaïsmen (kleed, kuisen)
- Dialectismen (pladijs, hesp)
- Ontleningen aan het Frans (mutualiteit, quoterings)
- Barbarismen, gallicismen (zakencijfer, droogkuis)
- Purismen (duimspijker, inkom)
- Vlaamse neologismen (brugpensioen, langspeelfilm)

Nieuwe voorstellen

Taeldeman (1992):

- bekritiseert de klassieke categorisering en de daarmee verbonden automatische afkeuring;
- bekritiseert het variatieloze normdenken;
- suggereert andere criteria dan een dogmatische benadering op basis van louter categorisering:
 - mate van verspreiding in Vlaanderen;
 - normgevoelens van de Vlamingen (enquêteresultaten);
 - grammaticale regels;
 - communicatieproblemen;
 - wederzijdse taalverrijking Noord-Zuid.

Nieuwe voorstellen

Hagen (1995, 136-137):

Categorisering in drie gemarkeerdheidscategorieën:

I *lexicaal en semantisch gemarkeerd*: noch de woordvorm noch de betekenis zijn in Nederland gebruikelijk; de betekenis is ook niet transparant. Type: *schabouwendijk, spijt, het is klein bier*;

II *semantisch gemarkeerd*: de woordvorm is in Nederland gebruikelijk, maar de Belgische betekenis wijkt af van de in Nederland gebruikelijke. Type: *voetpad, rond Leuven, administratie*;

III *lexicaal gemarkeerd en semantisch transparant*: de woordvorm is in Nederland niet gebruikelijk, maar de betekenis is transparant, d.w.z. kan uit de woordvorm (en context) afgeleid worden. Type: *stadsplan, doorheen het jaar, op zijn actief schrijven*."

Want: "Tot nu toe heeft de beschrijving van de Zuidnederlandse woordenschat zich te eenzijdig gericht op een categorisering daarvan in het licht van de Vlaamse taalgeschiedenis." (146)

Conclusie

De traditionele categorisering op basis van bron en herkomst leidt tot nuanceloze taaladvisering.

Er gaan stemmen op om de categorisering aan te passen en nieuwe criteria te gebruiken.

Van Dale schrapt sommige labels die verwijzen naar bron en herkomst.

Labeling in Van Dale in 2005¹⁴

Geen standaardtaal	Standaardtaal in België
<ul style="list-style-type: none">• gewestelijk• Belgisch-Nederlands, niet algemeen• Belgisch-Nederlands, spreektaal• Belgisch-Nederlands, verouderd• Belgische-Nederlands, studententaal• Belgisch-Nederlands, ...	<ul style="list-style-type: none">• (in de papieren versie) algemeen Belgisch-Nederlands• (in de digitale versie) Belgisch-Nederlands <p>[Institutionele Belgisch-Nederlandse woordenschat is niet gelabeld en dus per definitie standaardtaal, ook buiten België.]</p>

Naar een nieuwe aanpak (1)

VRT (Eugène Berode → Ruud Hendrickx)

“Concreet wil ik wat meer ruimte laten voor typisch Belgisch-Nederlandse woorden die volgens Vlamingen die bewust hun taal verzorgen tot de standaardtaal gerekend moeten worden. In de pers is daarover wat beroering geweest, maar eigenlijk ga ik daarmee maar een stapje verder dan mijn voorganger, Eugène Berode. Hij had geen bezwaar tegen de typisch Belgische institutionele terminologie en tegen sommige Belgische uitdrukkingen. Ik trek de la wat verder open.”

(uit: Hendrickx, R. (2000). *VRT en het Nederlands in België*. Geraadpleegd op 13 november 2014 op <http://www.vrt.be/taal/vrt-en-het-nederlands-in-belgi%C3%AB>.)

Naar een nieuwe aanpak (2)

Willy Penninckx & Paul Buyse → Willy Smedts

“Op een beperkt aantal institutionele woorden na deelden Penninckx en Buyse die opvatting zeker niet. Wie het algemeen taalgebruik als norm hanteert, kan volgens hen regionale varianten niet als correct beschouwen. [...] Sommige taaladviseurs en lexicografen – niet de minsten – zetten zich evenwel tegen zo’n rigide standpunt af en accepteren – overigens nog altijd met enige terughoudendheid – bepaalde woorden en wendingen als algemeen Belgisch Nederlands. Ze zullen dan ook niet meer van ‘afwijkingen’ spreken, maar wel van ‘verschillen’, wat een heel andere gezichtshoek is.” (p. 6)

[uit: Smedts, W., Penninckx, W & Buyse, P. (2006). *Correct taalgebruik*. (achtste bijgewerkte druk). Kortrijk-Heule: UGA.]

Naar een nieuwe aanpak (2)

Willy Penninckx & Paul Buyse → Willy Smedts

“Naar het Frans wordt alleen nog verwezen als dat nuttig werd geacht om bepaalde woorden of verbindingen te verduidelijken of om het gebruik ervan te verklaren. Van een systematische vermelding van Franse equivalenten bij de trefwoorden – zoals dat in vorige edities gebruikelijk was – is dus afgezien. Het nut daarvan leek me beperkt: een woord is immers niet verkeerd omdat het uit het Frans is overgenomen of door een Frans voorbeeld is geïnspireerd. Ware dat het geval, dan zouden we duizenden leenwoorden in het Nederlands moeten schrappen. Een woord kan wel als niet correct worden beschouwd omdat het in het algemeen Nederlands niet of nog niet gangbaar is. Het ultieme criterium is acceptatie, niet herkomst.” [onderstreping door PD]

(Smedts, Penninckx & Buyse, 2006, 6-7)

Naar een nieuwe aanpak (3)

H. Heidbuchel → Siegfried Theissen & Peter Debrabandere

[over de labels *[B]* en *[NL]* voor institutionele termen]

“Bovendien hebben we deze labels nu ook gebruikt als van een cultureel verschil tussen Nederland en België sprake is, bv. in verband met eetgewoonten, karakter, folklore en religie. *Met een baksteen in de maag geboren worden, klokvast [...], vieruurtje, zwaantje ‘motoragent’, vijgen na Pasen, boterkoek en kusjesdans* zijn voorbeelden van woorden en uitdrukkingen die om die reden nu voor het eerst van het label ‘[B]’ voorzien zijn.” (p. vii)

[uit: Theissen, S. & Debrabandere, P. (2004). *Woordenboek voor correct taalgebruik*. Mechelen: Wolters Plantyn]

Naar een nieuwe aanpak (3)

H. Heidbuchel → Siegfried Theissen & Peter Debrabandere

[over een in een nieuwe uitgave te zetten stap richting acceptatie van meer BN:]

“[...] worden een aantal woorden en uitdrukkingen die in Nederland onbekend zijn, in dit woordenboek expliciet afgekeurd, hoewel vele taalgebruikers er absoluut geen bezwaar tegen hebben, wellicht ook Nederlanders niet. Het gaat om woorden als *klontjessuiker* ‘suikerklontjes’ en *tochthond* ‘tochtafsluiter (in de vorm van een hond)’, en uitdrukkingen als *weinig aarde aan de dijk brengen* ‘weinig zoden aan de dijk zetten’ en *op een boogscheut afstand van* ‘op een steenworp afstand van’. Het is ontzettend moeilijk om op basis van objectieve criteria dergelijke woorden en uitdrukkingen als Belgisch-Nederlandse standaardtaal te aanvaarden of ze af te wijzen.”

(Theissen & Debrabandere, 2004, viii)

Naar een nieuwe aanpak (4)

Van Dale (1999, 2005, online):

- gedaan met categorisering op basis van bron en herkomst.
- op basis van corpusonderzoek
- alleen nog het label *gewestelijk* als verwijzing naar de herkomst én afwijzing als standaardtaal
- BN-woordenschat:
 - standaardtaal in België → *Belgisch-Nederlands*
 - in België, geen standaardtaal:
 - *Belgisch-Nederlands, spreektaal*
 - *Belgisch-Nederlands, verouderd*
 - *Belgisch-Nederlands, niet algemeen*
 - *Belgisch-Nederlands, ...*

Bicentrisch taalmodel

In het Nederlandse taalgebied bestaan twee natiolecten:
Belgisch-Nederlands & Nederlands-Nederlands

[Het idee dat het Nederlandse taalgebied een bicentrisch taalgebied is, wordt in de 21e eeuw gemeengoed in de lexicografie en de taalzorg.]

Bicentrisch taalmodel

Voor het eerst toegepast in 2009:

door Willy Martin & Willy Smedts in:

Prisma handwoordenboek Nederlands. (2009). (met medewerking van W. Martin & W. Smedts). Houten: Het Spectrum.

geen normatief, maar zuiver descriptief woordenboek

Prisma Handwoordenboek Nederlands (ed. 3, 2009)

- 1) BN – woorden en uitdrukkingen die alleen in België worden gebruikt en die daar algemeen gebruikelijk zijn (daaronder ook de institutionele woordenschat) en waarvoor er geen in Nederland gebruikelijke tegenhanger bestaat of waarvan de Nederlandse tegenhanger in België nauwelijks of niet bekend is of gebruikt wordt (*papierslag, kerststronk*)
- 2) BN, spreektaal (*foor*), BN, vero (*gegradueerde*), BN, schrijftaal (*gebeurlijk*), BN, sp (*provinciale*) enz. – woorden en uitdrukkingen die alleen in België worden gebruikt, maar die een gebruiksbeperking vertonen
- 3) BN ook – woorden en uitdrukkingen die weliswaar typisch Belgisch-Nederlands zijn, maar die een tegenhanger hebben die in Nederland gebruikelijk is én die eveneens in België voorkomt (*rondpunt* BN ook *rotonde*)
- 4) vooral BN – woorden of uitdrukkingen die oorspronkelijk Belgisch-Nederlands zijn, maar die nu ook wel in Nederland worden gebruikt (*holebi*)

Prisma Handwoordenboek Nederlands (ed. 3, 2009)

- 1) NN – woorden en uitdrukkingen die alleen of in uitgesproken mate in Nederland worden gebruikt en die daar algemeen gebruikelijk zijn (*pakjesavond, steggelen*)
- 2) NN, spreektaal (*moppie*), NN, vero (*schoelje*), NN, jeugdtal (*doekoe*) enz. – woorden en uitdrukkingen die alleen in Nederland worden gebruikt, maar die een gebruiksbepierking vertonen
- 3) NN ook – woorden en uitdrukkingen die weliswaar typisch Nederlands-Nederlands zijn, maar die een tegenhanger hebben die in België gebruikelijk is én die eveneens in Nederland voorkomt (*als de bliksem, (NN ook:) als de gesmeerde bliksem*)
- 4) vooral NN – woorden of uitdrukkingen die oorspronkelijk Nederlands-Nederlands zijn, maar die nu ook wel in België worden gebruikt (*destructiebedrijf, foeteren*)

We mogen in de eerstvolgende uitgave van
*Van Dale Groot woordenboek van de
Nederlandse taal* de toepassing van het
bicentrisch model verwachten.

ANW | Algemeen Nederlands Woordenboek

Woord → Betekenis | Betekenis → Woord | Kenmerken → Woorden | Zoek voorbeelden | Neologismen | Help · Over het ANW

aanraakscherm

1.0: touchscreen

- Woordsoort
- Spelling en flexie
- Woordrelaties
- Woordvorming
- Uitspraak
- Semagram
- Algemene voorbeelden
- Woordfamilie
- Etymologie

aanraakscherm

aanraakscherm 1.0: (*neologisme, computers algemeen*)
scherm van bv. computers, mobiele telefoons of televisies dat bediend kan worden door middel van aanraking; touchscreen

Semagram
Een aanraakscherm...
• is een beeldscherm; is een voorwerp
Hoofdssemagram: [touchscreen](#)

Algemene voorbeelden
Twee zelfuitleenbalies, die gebruik maken van RFID lezers en LCD aanraakschermen, werden geïnstalleerd in de Campus Bibliotheek Arenberg.
- <http://www.libis.be/nl/index.shtml>
Als hij de computer een nachtje heeft laten tekenen vindt Dawkins plaatjes, "biomorfen", in een wonderbaarlijke diversiteit [...]. Vervolgens speelt de schrijver met de gedachte om een computer met een aanraakscherm in de tuin te zetten, met op dat scherm een vliekeunige biomorf [...]. De computer zou bijhouden welke variant het meeste bezoek krijgt van insecten; het aanraakscherm is daar goed voor.
- *ARC*, 1993

Woordfamilie
Als rechterlid in samenstellingen en samen koppelingen: lcd-aanraakscherm

Etymologie
Aard herkomst: leenvertaling
Periode opkomst: 2000
Ontlening

Woordsoort
Type: substantief
Naamtype: soortnaam
Geslacht: onzijdig
Lidwoord: het
Betekenisklasse: zaaknaam

Spelling en flexie
Enkelvoud: aanraakscherm (aan.raak.scher.m)
Meervoud: aanraakschermen (aan.raak.scher.men)

Woordrelaties
Hyperoniem: beeldscherm; scherm
Synoniem: [aanraakbeeldscherm](#); [touchscreen](#)

Woordvorming
Type: samenstelling
Linkerlid: aanraken
Linkerlidtype: werkwoord (stam)
Rechterlid: scherm
Rechterlidtype: substantief
Tussenklink: geen
[Zoek woord in Etymologiebank](#)

Toon:
Hele artikel
Semagrammen
Woordfamilie
Woordrelaties
Woordvorming

Spreekwoorden
Combinatiemogelijkheden
Vaste verbindingen
Voorbeelden

Zoek 'aanraakscherm' ook in:
INL-woordenboeken
Etymologiebank
Wikipedia
Google

Algemeen
Nederlands
Woordenboek
<http://anw.inl.nl>

Toepassing van het bicentrisch model
(descriptief, niet normatief)

Taaladviesbronnen

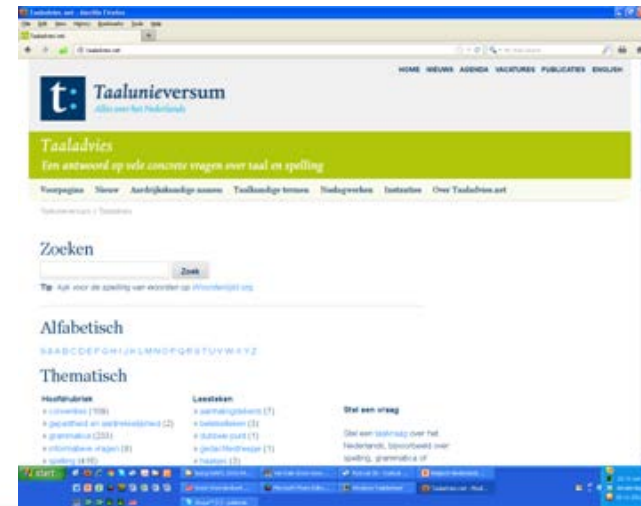
VRT Taalnet

- wel nog met criterium van bron en herkomst

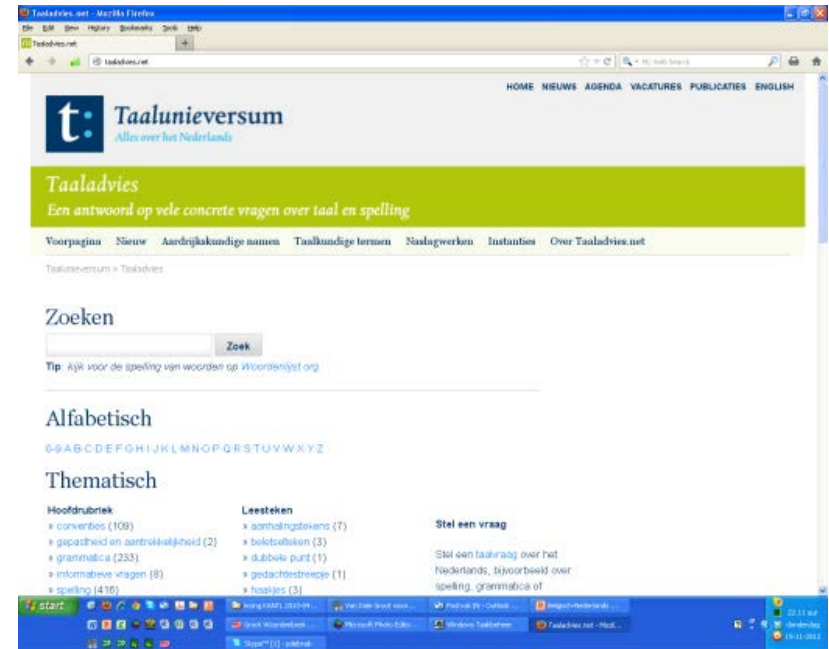
Taaladvies.net

- bicentrisch model
- corpusonderzoek
- panelonderzoek

Taaladvies.net

- Bicentrisch model
- Onderscheid tussen:
 - Standaardtaal (in het hele taalgebied)
 - Standaardtaal in België
 - Standaardtaal in Nederland
- Labels voor Belgisch-Nederlands:
 - Standaardtaal in België
 - In België, status onduidelijk
 - In België, geen standaardtaal

De norm vroeger en nu

- Vroeger (20e eeuw)
 - Nederlands uit Nederland is de standaardtaal. De Vlaamse taalzorgtraditie weert gallicismen, dialectismen, purismen en archaïsmen uit de standaardtaal. [bron en herkomst]
 - Geleidelijk enkele toegevingen op het gebied van de institutionele woordenschat ...
- Nu (21e eeuw)
 - Bicentrisch model met Nederlands-Nederlands en Belgisch-Nederlands
 - Panelonderzoek, corpusonderzoek
 - BN, maar met verschil tussen
 - Soorten BN die tot de BN-standaardtaal behoren
 - Soorten BN die geen standaardtaal zijn

De norm vroeger en nu

- Vroeger (20e eeuw)
 - De norm was helder en vrij makkelijk hanteerbaar, maar riep weerstand op.
 - Er was kritiek op het zeg-wel-zeg-niet-gehalte van de norm. Lijstjes leren is niet leuk.
- Nu (21e eeuw)
 - De norm is ingewikkeld en moeilijk hanteerbaar.
 - Er blijven lijstjes: BN-standaardtaal, BN-niet-standaardtaal.

De norm binnenkort?

Hoe Vlaams is uw Nederlands?

Gaan we echt aan Jan met de pet vragen wat standaardtaal is en wat niet?

De norm binnenkort?

- Wat is de waarde van dergelijke enquêtes?
- Wie zijn die taalprofessionals?
 - grote verschillen m.b.t. beroepscategorie
 - grote verschillen m.b.t. leeftijd
- Kennen de geënquêteerden allemaal op dezelfde manier de verschillen tussen de BN-items en de AN-pendants?
- In het onderzoek zijn de AN-pendants niet als mogelijkheid opgegeven.
- Wat is de waarde van de percentages als niet ook de attitude tegenover de 'aangeraden uitdrukking' gepeild wordt?
 - de vergadering gaat door = 50,5%
 - de vergadering vindt plaats = ???%

Hoe Vlaams is uw Standaardnederlands?

'Vindt u de volgende zin aanvaardbaar in de standaardtaal, bijvoorbeeld in de krant of het journaal?' Deze vraag legden we voor aan 3.250 taalprofessionals. Een greep uit de voorgelegde zinnen. Tussen haakjes staat de aangeraden uitdrukking.

BELGISCH-NEDERLANDSE ITEMS

% 'ja'-stemmers

eraan houden (er prijs op stellen)	77,8
zich verwachten aan iets (iets verwachten)	75,0
allergisch zijn aan (voor)	73,1
gekwetst aan zijn hand (gewond)	72,5
gekend (bekend)	70,5
beroep doen op (een beroep doen op)	62,6
vier maand geleden (maanden)	60,2
als hij dat echt zou gezegd hebben (gezegd zou hebben)	53,3
moest ze mij om raad gevraagd hebben (als ze mij...)	52,2
de vergadering gaat door (vindt plaats)	50,5
autostrade (snelweg)	48,4
het volgend agendapunt (volgende)	47,1
mutualiteit (ziekenfonds)	42,7
van zodra de vlucht verdween (zodra)	39,8
tien na zes (over)	36,9

NEDERLANDS-NEDERLANDSE ITEMS

ergens een hard hoofd in hebben	28,6
inwonertal	22,4
jus d'orange	20,7
een occasion	5,9
dat ze op reis hadden zullen gaan (hadden moeten gaan, zouden gaan)	3,2

De volledige enquête en de behaalde percentages vindt u op www.standaard.be/taalresultaten

DS-Infografiek | Bron: www.standaard.be/taalttest

Uit: De Standaard, 3-11-2014

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

De norm binnenkort?

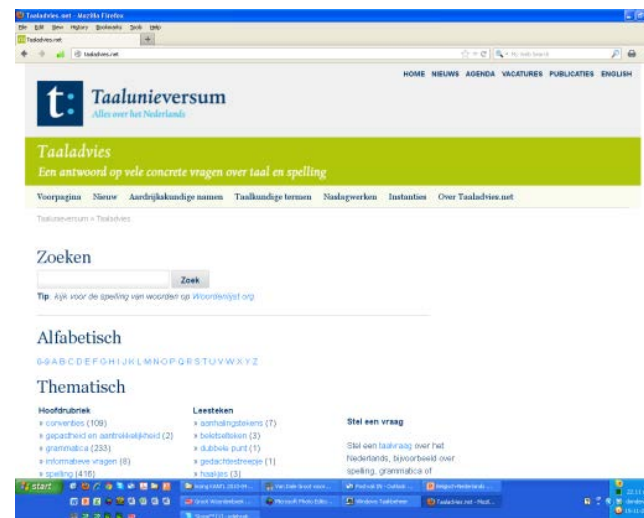
Van Dale

Van Dale wordt nog steeds gemaakt en gebruikt als een normatief woordenboek. Kunnen verklarende woordenboeken hun rol van taaladviseur niet beter helemaal opgeven?

De norm binnenkort?

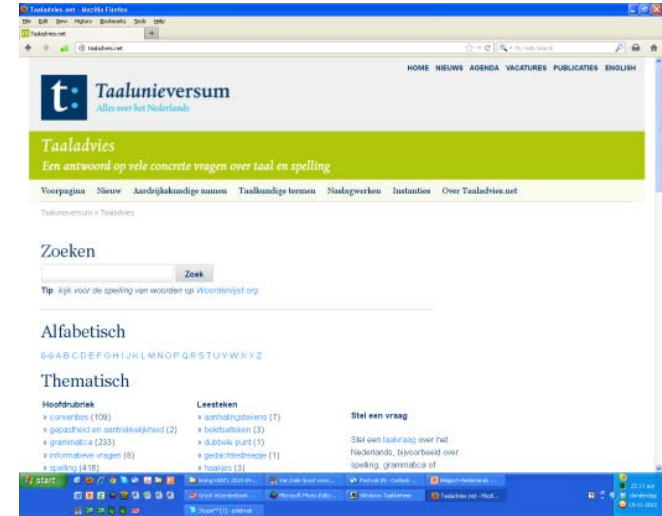
Taaladvies.net

Als taaladvisering gebaseerd is op corpusonderzoek en panelonderzoek, wat is dan het verschil met de lexicografie? Moet taaladvies niet verder gaan dan louter vaststelling van de feiten?

De norm binnenkort?

Taaladvies.net

Het volledig afschaffen van het criterium van *bron en herkomst* leidt tot een radicaal andere taaladvisering met andere adviezen. Is dat werkbaar en wenselijk?

Gooien we niet het kind met het badwater weg? Het houvast van vroeger is weg.

De norm binnenkort?

VRT Taalnet

(nog hoofdzakelijk bron en herkomst)

bijlage (in -) *

Leenvertaling uit het Frans. Algemeen Nederlands zijn:

- als bijlage
- bijgaand
- bijgesloten
- hierbij ingesloten
- hierbij

Volgens Taaladvies.net is *in bijlage* standaardtaal in België

Zie ook:

In bijlage / in de bijlage / als bijlage (Taaladvies.net)

Taaladvies.net

(bicentrisch model, panelonderzoek, corpusonderzoek)

In bijlage / in de bijlage / als bijlage

Vraag

Als je een bijlage bij een brief verstuurt, schrijf je dan in de brief zelf *Het stuk dat hierbij in bijlage is gevoegd* of *Het stuk dat hierbij als bijlage is gevoegd*?

Antwoord

Als bijlage is *standaardtaal* in het hele taalgebied, *in bijlage* is *standaardtaal in België*.

Toelichting

Om in een brief te verwijzen naar een bijgaande bijlage, zegt men in de standaardtaal *als bijlage* of *in de bijlage*.

(1) De foto's van de receptie heb ik alvast *als bijlage* toegevoegd.

(2) *In de bijlage* vindt u een beschrijving van de woning.

Standaardtaal in België is in die context ook *in bijlage*, zonder lidwoord *de*.

(3) *In bijlage* treft u de reisdocumenten en paspoorten aan. [standaardtaal in België]

Bijzonderheid

In een ander verband, als een specifieke bijlage genoemd wordt, komt de combinatie *in bijlage* natuurlijk ook voor in de standaardtaal in het hele taalgebied.

(4) Zoals *in bijlage C* wordt beschreven, worden aan deelname aan de competitie bepaalde voorwaarden gesteld.

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

20e eeuw

Het Nederlands in BE schuift op naar het Nederlands in NL.

21e eeuw

Schuift het Nederlands in BE weg van het Nederlands in NL?

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Als het Nederlands in BE wegschuift van het Nederlands in NL, is dat dan een goede zaak?

Is het zinvol om de toenadering te laten omslaan in verwijdering?

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Hoe gaat het onderwijs om met de nieuwe taaladviseringsmethoden?

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Hoe moet of kan het onderwijs omgaan met deze vijf categorieën van Taaladvies.net?

- Standaardtaal in het hele taalgebied
- Standaardtaal in Nederland
- Standaardtaal in België
- In België, geen standaardtaal
- In België, status onduidelijk

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Is de taak van het onderwijs niet ook het doorgeven van taal die tot de categorie *standaardtaal in het hele taalgebied* behoort?
(zonder daarom BN meteen als fout te beschouwen)

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Vroeger: tweedeling

Correct = Noord-Nederlands + enkele bijzondere categorieën BN (institutionalisten)

Fout = gallicismen, dialectismen, regionalismen, purismen, archaïsmen ...

De norm binnenkort?

Wat is het effect van de omslag in de werkwijze?

Nu: vijfdeling (Taaladvies.net)

- Standaardtaal in het hele taalgebied
- Standaardtaal in Nederland
- Standaardtaal in België
- In België, geen standaardtaal
- In België, status onduidelijk

Hoe kan zo'n systeem in het onderwijs gehanteerd worden? Is de onzekerheid die er vroeger was, nu niet nog groter? Wie houdt die categorieën uit elkaar?

katholieke hogeschool
associatie KU Leuven

vives

De norm binnenkort?

Vernieuwing in de lexicografie (bicentrisch model) en taaladvisering (bicentrisch model + corpusonderzoek en panelonderzoek)

→ Onderzoek naar de effecten ervan?

Nog enkele kanttekeningen

1) Het bicentrisch model is een geïdealiseerde voorstelling.

→ In werkelijkheid is de verhouding tussen BN en NN een asymmetrische verhouding.

→ NN is veel vaker ook enigszins bekend in B dan BN bekend is in N.

Nog enkele kanttekeningen

2) De op het bicentrisch model gebaseerde taaladvisering gaat te veel uit van de gelijkwaardigheid van de positie van het Standaardnederlands in NL en VL. In Vlaanderen is de zogenaamde *spraakmakende gemeente* een heel heterogene groep.

Nog enkele kanttekeningen

3) De op het bicentrisch model gebaseerde taaladvisering peilt eerder de attitude van een panel taalprofessionals dan het werkelijke taalgebruik.

→ Één voorbeeld. Als *doorgaan* (i.p.v. *plaatsvinden*) door taaladvies.net als ‘geen standaardtaal’ gelabeld wordt, dan heb ik op de hogeschool wel heel veel collega’s die niet als taalprofessionals gezien mogen worden.

Nog enkele kanttekeningen

4) Wat in Van Dale als NN gelabeld wordt, heeft vaak ook nog een extra label (*informeel, vulgair, Bargoens*)

→ 2708 NN-gevallen. Van de eerste 50 gevallen kan maar 18% als algemene, niet-natiegebonden woordenschat gezien worden.

→ 4422 BN-gevallen. Van de eerste 50 gevallen kan 75% als algemene, niet-natiegebonden woordenschat gezien worden.

Nog enkele kanttekeningen

5) Velen die beroepshalve of uit interesse met de studie van BN bezig zijn, gebruiken in hun gesproken en geschreven taal bewust geen BN. Uitgerekend diegenen die de gevallen kennen die als “standaardtaal in België” gelabeld worden, vermijden die gevallen vaak.

Nog enkele kanttekeningen

6) Het vroegere *lijstjes leren* – Zeg wel ..., zeg niet ... – zou leerlingen of studenten taalonzeker maken, ze aan het twijfelen brengen.

= drogreden om die methode af te keuren

Nog enkele kanttekeningen

6) lijstjes leren

- Wie een vreemde taal leert, is inderdaad vaak onzeker en moet lijstjes leren.
- Zonder twijfel kom je niet tot zekerheid.
Bij alles wat je leert moet er een fase van twijfel zijn: van onbewustheid via twijfel/onzekerheid naar zekerheid.

Nog enkele kanttekeningen

6) lijstjes leren

- Vroeger waren er lijstjes met twee kolommen (correct – fout), wat tot onzekerheid zou leiden.
- Nu (taaladvies.net) zijn er lijstjes met vijf of meer kolommen. Leiden die dan niet tot onzekerheid?

Nog enkele kanttekeningen

7) De op het bicentrisch model gebaseerde taaladvisering beklemtoont de verschillen tussen BN en NN i.p.v. te ijveren voor een zo ruim mogelijke gemeenschappelijkheid van de standaardtaal.

→ Deze taaladvisering wordt door taalgebruikers vaak gebruikt ter verantwoording van hun keuze voor BN: “Het is ‘standaardtaal in België’, dus is het oké.” Deze taaladvisering werkt een keuze voor de BN-variant in de hand.

Slotbeschouwing (1)

De nieuwe taaladvisering zet zich af tegen de oude methode waarbij alleen het Nederlands uit Nederland als correct beschouwd werd.

- De oude methode was inderdaad te eenzijdig op één criterium gebaseerd.
- De nieuwe methode is eveneens te eenzijdig op één criterium gebaseerd.

Slotbeschouwing (2)

Een zinvolle taaladvisering moet m.i. gebaseerd zijn op meerdere criteria (vgl. Taeldeman), onder andere:

- bron en herkomst
- gebruiksfrequentie
- grammaticale en lexicale regels
- wederzijdse verstaanbaarheid (NL-VL) of taalverrijking NL-VL